

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

De weg naar het geluk

Welzalig de man die niet wandelt
in de raad der goddelozen,
die niet staat op de weg der zondaars,
noch zit in de kring der spotters;
maar aan des HEREN wet zijn welgevallen heeft,
en diens wet overpeinst bij dag en nacht.
Want hij is als een boom geplant aan waterstromen
die zijn vrucht geeft op zijn tijd,
welks loof niet verwelkt;
— al wat hij onderneemt, gelukt.
Niet also de goddelozen:
die toch zijn als het kaf dat de wind verstroot.
Daarom houden de goddelozen geen stand in het
gericht,
noch de zondaars in de vergadering der
rechtvaardigen,
want de HERE kent de weg der rechtvaardigen,
maar de weg der goddelozen vergaat.

Psalm 1.

We zijn weer een nieuw jaar ingegaan. En hebben elkander „gelukkig nieuwjaar” gewenst. Zonder er vaak al te veel over na te denken wat een gelukkig jaar is. Een boek, dat nu al wel weer vergeten zal zijn, heette: „Het geluk hangt als een druiventros”. Wie zou er niet naar grijpen?

Maar als we onze natuur volgen zoeken we het geluk aan het verkeerde adres. Als ik het wel heb zijn er drie afgoden, van wie men het geluk verwacht. Ze beginnen alle drie met een g: geld, glorie, genot.

Als iemand geld genoeg heeft kan hij van alles kopen. Maar het geluk? Neen. Een man, die voor de rijkste ter wereld doorgaat, heeft verklaard dat hij al z'n geld wilde geven voor een gelukkig huwelijk. Met z'n kastelen, bedienden, kunstschaten enz. heeft hij blijkbaar het geluk niet gevonden. En hij is vier keer getrouwd geweest... en gescheiden.

Anderen zoeken het geluk in roem. Wat is dat glorieus, als men een naam heeft die over heel de wereld bekend is! Maar een man, die het zover gebracht heeft, verklaarde in z'n biografie: „De momenten, dat ik echt gelukkig was, kan ik op m'n vingers tellen”. Dáár zit het dus ook niet in.

Maar zit het dan daarin, dat men zich uitleeft en geniet, wat er in deze wereld te genieten is? Het lijkt er niet naar. In de luxe-paleizen van Hollywood wordt waarschijnlijk meer „ongeluk” geleden, dan waar ter wereld ook. Daar zijn de paleizen van de pret, maar het zijn meer paleizen des doods dan des levens.

Psalm 1 wijst ons de weg: Welgelukzalig zijn de rechtvaardigen.

Letterlijk staat er: „O Gelukzaligheden” van de man, die zus en zo leeft.

Hij is op de weg van het geluk. Maar welke weg is dat dan?

Niet de weg der zondaars. Hij wandelt niet in de raad der goddelozen. Hij houdt zich niet op met de overleggingen van hen, die zonder God leven. En hij staat niet op de weg der zondaars. Hij doet niet met de zondaars mee. En hij zit niet in de kring der spotters. Hij voelt zich niet thuis in de wereld van zotternij en spotternij.

De weg der zonde is een hellend vlak. Het gaat van kwaad tot erger. Het begint met „wandelen”, dan volgt het „staan” en het eindigt met „zitten”. Het begint met

zondige gedachten, die straks worden gekoesterd en in daden omgezet. En het eindigt er mee, dat men stamgast is. Men zit in de zonde vast. Hier geldt het bekende woord, dat boven een ziekenhuis staat: „Past op voor het begin”. Eén rot boek, één uur van onbedachtzaamheid, één verdorven vriend of vriendin kan het begin zijn van een weg naar de dood. In de letterlijke en in de overdrachtelijke zin van het woord.

Wat doet de man, die gelukkig te prijzen is, dan wél? Hij heeft een welgevallen aan de wet des HEREN en is daar vol van.

Iemand zou kunnen vragen: Hoe bestaat het, dat iemand lust heeft aan een wet! Een wet, zo menen wij, is een lastig ding. Wij willen vrij zijn en onafhankelijk en we willen eigen peultjes doppen en eigen wil doen. En van veel wetten hebben we schoon genoeg.

Maar met de wet des HEREN is het een andere zaak. Want die wet des HEREN is het Evangelie van de HERE. Leven naar de wet des HEREN is leven naar uitwijzen van de blijde boodschap van Jezus Christus. Een Vader zoekt toch het goede voor z'n kinderen? Hij wijst hun toch de beste weg, die er maar te vinden is? Welnu, zou onze hemelse Vader ons de uitnemendste weg dan niet wijzen? Hij gunt ons het leven en wijst ons de weg des levens. De weg van geloof aan Gods beloften en van leven naar de wil des Vaders. De wet des HEREN is een zacht juk en een lichte last. Gods beloften zijn rijk en zijn geboden zijn niet zwaar. Het is een lust de HERE te vrezen.

Zouden we daar niet bij dag en nacht mee willen bezig zijn? Dat wil helemaal niet zeggen, dat we in een klooster moeten gaan en dag en nacht moeten studeren in de Schrift. We mogen het druk hebben in ons beroep en een huisvrouw mag dag en nacht bezig zijn voor haar gezin. Maar bij dat alles moet en mag ons richtsnoer zijn: Het Evangelie van Jezus Christus en al wat Hij ons geboden heeft. De beloften mogen ons vertroosten in slapeloze nachten en de eisen mogen ons op de rechte weg houden bij al ons doen en laten.

In twee prachtige beelden tekent de psalm ons het leven van een rechtvaardige en een goddeloze. De man, die de HERE vreest is als een boom, geplant in en gevoed door waterbronnen. Gaaf is de stam en glanzend de bast en fier verheft zich de kruin in de lucht. Een zegen voor mens en dier. Z'n loof valt niet af en z'n vruchten ontbreken niet.

Het leven van een rechtvaardige is een gezegend leven en een zegenend leven. Wat hij onderneemt gelukt. D.w.z. Zijn leven is geen mislukt leven. De tegenheden mogen talrijk zijn en de teleurstellingen vele. De wereld mag zeggen, dat hij toch maar weinig bereikt heeft in de wereld. Mogelijk zegt iemand wel, dat hij geen leven heeft. Maar de HERE zegt, dat z'n leven slaagt.

En zó is het.

En de goddelozen? Zij zijn als het kaf, dat door de wind wordt weggeblazen. Het

deugt nergens toe. In geen haard wil het branden en geen dier wil het vreten. Het is alleen maar geschikt om weggeblazen te worden, dan is men het kwijt. Er gaat van de goddelozen geen zegen uit, hun leven mislukt. Zij brengen geen vruchten voort voor God noch voor de mensen.

Daarom houden de goddelozen geen stand in het gericht, noch de zondaars in de vergadering der rechtvaardigen. Ze kunnen hier wel een hele stand ophouden, maar voor Gods gericht kunnen ze niet bestaan. En als de HERE de rechtvaardigen vergadert aan het einde der dagen zullen de onrechtvaardigen worden buitengesloten. Dat geldt ook van de boosdoeners in de kerk.

Want de HERE kent de weg der rechtvaardigen, maar de weg der goddelozen vergaat. Dát is het echte geluk, dat de HERE de rechtvaardigen kent in al hun weg en werk. D.w.z. Hij leeft met hen mee. Hij is vóór hen en met hen. Zij hebben de HERE mee en staan in Zijn genade. Wat en wie ook tegen hen mogen zijn, als God vóór hen is wat deren dan tegenheden en tegenstanders? Als God ons vrijspreekt, wie zal ons dan veroordelen? Als God zijn eigen Zoon niet heeft gespaard, maar Hem voor ons heeft overgegeven, wie zal ons dan scheiden van de liefde van Christus? Die liefde van Christus is sterker dan de dood. Zelfs het graf kan ons van Gods liefde niet scheiden. Zouden ziekte of tegenslag of teleurstelling of honger of oorlog dat dan wel kunnen doen? Er kan ons in het jaar 1963 veel overkomen. Wat ons lief is kan ons ontvallen, wat we vrezen kan ons overkomen, wat we begeren kan ons ontgaan. Maar als wij de HERE kennen in al die „wegen”, zijn we er zeker van dat Hij ons kent. En dat is dan ons geluk, dat ons altijd overblijft.

Maar de weg der goddelozen vergaat. We zouden ook wel kunnen zeggen: die loopt dood. Wie zonder God in deze wereld leeft, is zonder hoop. En het einde is het verderf. De paleizen vervallen en de schatten vergaan en met de dood komt er een einde aan het genot der wereld. Zo houden de goddelozen tenslotte niets over. Wat helpt hun dan geld of glorie of genot?

Menigeen heeft zich afgevraagd: Maar geldt dit wel voor mij? Ben ik wel een rechtvaardige? Wat is een rechtvaardige eigenlijk? Doen wij het niet vaak zonder de HERE? Dienen ook wij soms geen afgoden en zijn wij vrij van ongeloof en goddeloosheid? Geld mag dan een afgod zijn, maar het is toch maar gemakkelijk er heel wat van te hebben. En wie is altijd vrij van ijdele roem? En is er nooit hang naar werelds genot bij ons?

Inderdaad, we struikelen allen in veel opzichten. Als het er op aankomt is er maar één Rechtvaardige: Jezus Christus, onze Here. En wie in Hem gelooft is in Hem rechtvaardig voor God. Als wij gezondigd hebben, wij hebben een voorspraak bij de Vader: Jezus Christus de Rechtvaardige. Zoeken we dan het leven en de zaligheid in Hem, in Hem alleen. Dan zal 1963 voor ons een gelukkig jaar zijn.

H. J. Jager.

De smalle weg op!

We staan weer aan het begin van een nieuw jaar! Het begin van het jaar onzes Heren 1963. Dat wil zeggen: van het 1963ste jaar van de wereldheerschappij van onze Heer Jezus Christus, die Gods Zoon en onze Broeder is.

We zijn zo ook weer een jaar dichterbij de definitieve komst van het Koninkrijk Gods.

En wat zullen we nu in dit jaar doen? Als kerk en als afzonderlijke personen?

Eén ding moet voor ons vast staan: Jezus Christus roept ons ook in het komende jaar op om de smalle weg te bewandelen.

***

De kerk des Heren ontvangt inderdaad ook voor dit jaar, evenals voor alle jaren en dagen van haar pelgrimstocht over deze wereld, de opdracht om de smalle weg te betreden.

Wie nu het leven van de kerk zoals de Schrift dat tekent en zoals de kerkgeschiedenis dat laat zien enigszins kent weet dat die smalle weg der kerk wordt begrensd door twee afgronden.

Aan de éne zijde is er het steeds dreigende gevaar dat men de genade van God misbruikt tot „verzadiging van het vlees”. Men spreekt dan wel van het Evangelie en van de genade en vooral van de vrijheid die de gelovigen in Christus ontvingen. Maar men gebruikt die om eigen zin te doen, om eigen begeerte of lust te volgen. Er komt met een beroep op de evangelische vrijheid en met een fel requisitoir tegen wetticisme een zich accommoderen aan de levensstijl van de wereld. Men zegt „open” te willen staan voor de moderne cultuur. Men aanvaardt, met min of meer reserve, het vermaak, de kunst, de wetenschap de leefwijze van de moderne, van „deze” wereld. Men mag immers geen piëtist zijn of wereldmijding in praktijk brengen! Christus heeft toch gezegd dat de gelovigen het zout der aarde moeten zijn. En dat kan men immers alleen wazen door in de wereld in te gaan, zich met haar „solidair” te weten en als zodanig ook te handelen? En zo ziet men velen, vooral onder de jeugd, de brede weg opgaan.

Zeker er komen dan nog wel de klachten over geestelijke verschaling, zedelijke verwildering, gebrek aan christelijke levenstoon en gemis aan belangstelling in de dingen van het Koninkrijk Gods. Maar het kwaad is geschied. Het aannemen van de wereldse levenshouding, van het wereldse „levensschema”, is een feit geworden. En vooral de tweede of de derde generatie is voor het rijk en de kerk van God verloren.

***

Maar er is ook nog een ander, niet minder groot gevaar.

Was het eerste de kloof, de afgrond links van de smalle weg. Het tweede is het ravijn dat aan de rechterkant daarvan gaapt.

Het is de wettische, farizeïsche levenshouding waartegen Saulus zijn bitterste levensstrijd heeft moeten voeren. Het is het leven waarin men fanatiek vecht voor het houden van Gods geboden. Maar men heeft die „aangevuld” en „uitgewerkt” en ze daardoor krachteloos gemaakt. De wil des HEREN, zijn liefdegebod, wordt overwoekerd en verstikt door een massa eigengemaakte, zogenaamd uit het Woord des HEREN afgeleide, inzettingen, verordeningen leerregels. En komt het oordelen over elkaar ten aanzien van „eten en drinken”, „het stuk van de feestdag nieuwe naam, sabbat”. De wet van het „raak niet, smaak niet, roer niet aan” wordt — vooral ten opzichte van de anderen! — krachtig gehanteerd. Allerlei afgeleide voorschriften en leringen worden officieel of officieus bindend opgelegd. Wat de „ouden”, de „leiders”, de „theologen” hebben geleerd wordt met gezag opgelegd. Het levende Woord van God, het verlossende evangelie wordt op die manier krachteloos gemaakt door de — soms zelfs zeer orthodoxe — woorden van mensen. En in onlosmakelijke samenhang daarmee, ja, als een onafwendbaar gevolg daarvan openbaren zich dan alom werken van het vlees als veten, twist, afgunst, uitbarstingen van toorn, zelfzucht, tweedracht, partijisshappen,

nijd, liefdeloosheid. Een sfeer van wantrouwen komt het kerkelijk leven vergiftigen. Men zet zich in verband met allerlei bijzondere opvattingen tegen elkaar af. Er komt in de onderlinge verhoudingen hardheid, bitterheid, soms grofheid en lomtheid. Het Woord van Christus wordt aktueel: Gij brengt tienenden van de munt, de dille en de komijn, maar gij laat na het zwaarste van de wet namelijk de rechtvaardigheid, de barmhartigheid en de trouw.

***

Zullen wij, als kerk en persoonlijk, in 1963 de smalle weg bewandelen?

Dat wil zeggen: zullen wij waarachtig in Jezus Christus geloven?

Het betekent, dat wij ons werkelijk kennen als zondaren en goddelozen en zo uitsluitend leven uit Gods genade.

Het betekent ook, dat wij werkelijk en geheel beheerst worden door het Woord van God, het evangelie van Jezus Christus en daarnaar leven.

Van de Canadese Geref. Kerken

II.

Contact met de Orthodox Presbyteriaanse Kerk?

De vorige keer eindigden we ons artikel met de mededeling dat ter gen. synode van de kerken in Canada, een voorstel was om contact op te nemen met de Orth. Presb. Kerk in de Verenigde Staten van Amerika. Dit voorstel kwam ter synode van de regionale of particuliere synode, zoals wij zouden zeggen, van het Oosten. De afloop van deze belangrijke zaak beloofden wij in dit artikel mee te delen.

Ds. G. van Dooren deelt in het Can. Ref. Magazine van 13 en 20 oktober mee, dat de synode heeft uitgesproken: **wij als synode achten ons voor het ogenblik niet in staat om tot zulk een besluit te komen.**

In het artikel van ds. Van Dooren wordt een breed beredeneerde verklaring van deze uitspraak der synode gegeven. De zaak zat hierop vast, dat de regionale synode, die het voorstel op het agendum van de gen. synode had gebracht, verzuimd heeft met het voorstel óók een motivering te geven. Natuurlijk zou het voor de synode duidelijk moeten zijn, dat zij in de kerkengroep van de Orth. Presb. te doen heeft met een vergadering van Christusgelovigen, die haar ontstaan te danken heeft aan de strijd van een overblijfsel dat niet mee is afgezakt in de algemene Woord-verlating en het vergif van het twintigste eeuwse arminianisme, schrijft ds. Van Dooren. Dat was de synode blijkbaar niet duidelijk. Wel de broeders afgevaardigden van de regionale of particuliere synode van het Oosten, maar blijkens de gang van zaken, niet aan de broeders van het midden en westen van Canada. Ds. Van Dooren stelt het voor alsof het aan de moeilijkheden en perikelen van het gereformeerd kerkrecht ligt, dat het zo gegaan is. Ik zou het liever zó stellen, dat het lag aan het feit, dat de broeders van het Westen niet overtuigd zijn dat de Orth. Presb. Kerk van de Ver. Staten een op Gods Woord gegronde vergadering van Christusgelovigen is. Men kan dit betreuren, de zaak ligt zo. Natuurlijk kan dit „niet-overtuigd-zijn” daarvan, te herleiden zijn tot twee verschillende zaken. Het kan wortelen in onkunde omtrent historie en strijd en prediking van deze kerkengroep. Het kan voortkomen uit de overtuiging, na onderzoek, dat deze kerk niet een op Gods onfeilbaar Woord gegronde vergade-

ring is. Hoe het precies ligt, weet ik niet. Overigens is ds. Van Dooren vol goede moed voor wat het contact in de toekomst aangaat. Hij schrijft: „niemand zij ontmoetigd.”

„Om te beginnen: de kerkelijke molen maalt wel meer wat langzaam. En zo heel erg is het nu ook weer niet als het nog enkele jaren duren moet aler genoemd contact zou kunnen worden gelegd.

Het doel van dit artikelje is om ertoe op te wekken dat wij allen eens wat meer om ons heen kijken, en onszelf op de hoogte stellen van het werk Gods buiten onze (kleine) kring. Opdat dit „leven” ga, en zo straks de kerken wel rijp worden voor een verantwoorde beslissing.

Ter synode is de vrees geuit dat door deze gang van zaken „de vensters dicht zouden gaan”.

Die kans is er natuurlijk. Maar het is niet noodzakelijk. Het kan ook precies andersom zijn. Het effect kan ook zijn (en we hopen dat het dat zal zijn) dat wij juist nu zelf wat **meer** die vensters naar buiten openen, opdat wat straks een synodebesluit zal kunnen worden, niet anders en meer zij dan de realisering van een hartelijke en algemene begeerte dat dit contact gelegd worde.”

Wij voegen er aan toe: dat geve de HEE-RE! Het is goed dat de kerken, die één Here belijden, één geloof en één doop hebben, niet als vreemden naast elkaar leven. Voor de emigranten die ook als „burgers”, „vreemdelingen en bijwoners zijn” in een vreemd land, zal nader contact veel vrucht kunnen afwerpen, wanneer dat contact gelegd wordt in de vreze des Heren en in verantwoordelijkheid voor Hem en niet om bijvoegmerken.

C. V.

ring is. Hoe het precies ligt, weet ik niet.

Overigens is ds. Van Dooren vol goede moed voor wat het contact in de toekomst aangaat. Hij schrijft: „niemand zij ontmoetigd.”

„Om te beginnen: de kerkelijke molen maalt wel meer wat langzaam. En zo heel erg is het nu ook weer niet als het nog enkele jaren duren moet aler genoemd contact zou kunnen worden gelegd.

Het doel van dit artikelje is om ertoe op te wekken dat wij allen eens wat meer om ons heen kijken, en onszelf op de hoogte stellen van het werk Gods buiten onze (kleine) kring. Opdat dit „leven” ga, en zo straks de kerken wel rijp worden voor een verantwoorde beslissing.

Ter synode is de vrees geuit dat door deze gang van zaken „de vensters dicht zouden gaan”.

Die kans is er natuurlijk. Maar het is niet noodzakelijk. Het kan ook precies andersom zijn. Het effect kan ook zijn (en we hopen dat het dat zal zijn) dat wij juist nu zelf wat **meer** die vensters naar buiten openen, opdat wat straks een synodebesluit zal kunnen worden, niet anders en meer zij dan de realisering van een hartelijke en algemene begeerte dat dit contact gelegd worde.”

Wij voegen er aan toe: dat geve de HEE-RE! Het is goed dat de kerken, die één Here belijden, één geloof en één doop hebben, niet als vreemden naast elkaar leven. Voor de emigranten die ook als „burgers”, „vreemdelingen en bijwoners zijn” in een vreemd land, zal nader contact veel vrucht kunnen afwerpen, wanneer dat contact gelegd wordt in de vreze des Heren en in verantwoordelijkheid voor Hem en niet om bijvoegmerken.

Contact met de Christelijk Geref. Kerk van Amerika.

Ter informatie van die lezers, die niet weten welke kerk dit is, zij meegedeeld dat deze kerkengroep in de Ver. Staten ontstaan is, ook al uit emigranten of landverhuizers uit de gereformeerde kringen in Nederland. Het begin van deze kerk ligt in de landverhuizers, die in de eerste helft van de 19e eeuw, onder leiding van de afgescheiden predikanten als dr. A. C. van Raalte, ds. H. P. Scholte e.a. naar de Ver. Staten zijn vertrokken. Deze emigranten uit afgescheiden kring afkomstig, vestigden zich in de gebieden welke nu de staat Mi-

chigan genoemd worden. Later kwamen telkens nieuwe groepen emigranten uit het oude vaderland zich daar bij voegen: De oorsprong van deze Christ. Geref. Kerk gaat terug op het jaar 1847. Het centrum van deze kerkengroep is de stad Grand Rapids in de staat Michigan, wel genoemd het „Jerusalem” van deze kerken, zoals Kampen dat heet te zijn voor onze Nederlandse kerken. Daar hebben deze kerken niet alleen een groot aantal „kerkgebouwen” en plaatselijke gemeenten, maar daar hebben zij haar Theologische Hogeschool (Calvin Seminary) een zeer groot en goed bekend „college”, (Calvin College). Het schooltype dat in de Ver. Staten met „college” wordt aangeduid zouden we het best een „kleine” universiteit kunnen noemen.

Deze Christ. Geref. Kerk stond altijd met de Nederlandse Geref. Kerken in kerkelijke „correspondentie” zoals we die officiële betrekking plagen te noemen. Heel begrijpelijk. Haar oorsprong was Nederlands. Heel lang in de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw bleef de kerkelijke taal nog Nederlands. Haar hele kerkelijke leven is Nederlands van oorsprong. Zij hebben de Nederlandse Drie Formulieren van enigheid. Zij hebben de Nederlandse Kerkenordering van Dordrecht. Zij hebben de Nederlandse formulieren voor doop, avondmaal, huwelijksbevestiging enz. Zij hebben de formulieren overgebracht in de Engelse taal, in ietwat typisch Nederlands-achtig Engels, wat niet te verwonderen is. Zij hebben een aantal Nederlandse berijmde psalmen getrouwelijk overgebracht in de Engelse taal. Men had dit nodig en maakte van de nood een deugd.

Na de laatste oorlog vindt men een aantal van deze Christ. Geref. Kerken ook in Canada. Dat kwam doordat vele emigranten uit de synodale kerken in Nederland gingen emigreren naar Canada. Zij werden opgevangen door de Christ. Geref. zusterkerken uit het naburige gebied van de Ver. Staten en zij vormden in Canada de Chr. Geref. Kerken.

De emigranten uit onze vrijgemaakte kerken gingen voor een klein deel naar deze kerken. Anderen hebben in Canada de Canadese Geref. Kerken opgericht, die met onze vrijgemaakte kerken in het vaderland van meetaf in nauw contact zijn blijven leven en in de betrekking met onze kerken staan welke wij kerkelijke correspondentie noemen.

Toen in Nederland de vrijmaking had plaats gevonden, waren er twee kerkengroepen die elk voor zich het recht opeisten op de naam Geref. Kerken in Nederland. En met het recht op deze oude naam eisten zij elk voor zich het recht op dat zij de „wettige voortzetting” vormden van de Geref. Kerken van vóór de vrijmaking. De Christ. Geref. Kerk in de Ver. Staten heeft de bestaande „correspondentie” voortgezet met de synodaal Geref. Kerken. Ze heeft voorgewend zich buiten de kerkelijke kwesties in Nederland te willen houden. Ik geloof dat men in de Christ. Geref. Kerk dat ook wel heeft gewild. Maar... men heeft het niet gedaan! Men had dienen te bedenken dat het „voortzetten” van de bestaande correspondentie in dit geval inhield, dat men een keus deed tussen de twee kerkengroepen in Nederland, die elk voor zich het recht opeisten dat zij de Geref. Kerken waren. Ik kan mij goed voorstellen, dat men zei: wij willen ons houden buiten de kerkelijke kwesties welke de Nederlandse Geref. Kerken gescheurd hebben. Wij wonen in de Ver. Staten. Bij ons zijn deze kwesties niet urgent. Bij ons leven deze zaken van Nederland helemaal niet. Maar dan had men konsekwent moeten zijn. Dan had men — zij het voor een tijd — de correspondentie met beide moeten onderbreken. Dat zou

in de situatie van na de vrijmaking in Nederland, wijs geweest zijn.

Deze kwestie beheerst het zoeken van contact van de zijde der Canadese Geref. Kerken met de Chr. Geref. Kerk. Men kan zeggen: deze kwestie beheerst het zoeken van contact volledig. Ter synode van de Canadese Kerken werd het zó gesteld, dat door het onderhouden van correspondentie met de synodale Kerken, de Christ. Geref. Kerk de vrijmaking heeft veroordeeld. Of om het met de woorden van ds. G. van Dooren te zeggen (uit het Can. Ref. Mag.): „Daardoor heeft de Christ. Geref. Kerk het werk Gods in de vrijmaking niet erkend maar verworpen”.

Op de tafel van de gen. synode van de Canadese Kerken welke in oktober j.l. bijeen was, lag nu een voorstel van de regionale synode van de kerken uit het Oosten van Canada, er toe strekkende de Christ. Geref. Kerk er aan te herinneren, dat haar houding jegens de vrijgemaakte emigranten van na de laatste oorlog, die uit Nederland kwamen, er van getuigde, dat de verordening van het werk Gods in de vrijma-

king in Nederland, niet maar een kwestie van een formele uitspraak van kerkelijke vergaderingen was, maar dat zij in haar optreden jegens genoemde emigranten toonde, dat deze loochening van het werk Gods in de vrijmaking in de praktijk werd gehonoreerd.

Het voorstel hield in de Christ. Geref. Kerk niet alleen daaraan te herinneren, maar haar op te wekken van deze weg terug te keren.

Wij weten niet wat de synode letterlijk heeft besloten naar aanleiding of omtrent dit voorstel. Het zou een zegen van de hemel zijn als de kerken van Geref. confessie, en van Nederlandse oorsprong in Canada en de Ver. Staten niet tegenover maar naast elkaar konden staan in de prediking van het zuivere evangelie der Schriften.

Daarvoor zal stellig wel nodig zijn, dat de Christ. Geref. Kerk zich **werkelijk** weet te distancieren van de sectarische kerkelijke vonnissen die in Nederland geveld zijn.

(Wordt voortgezet).

J. Meester.

Onder de regenboog

I.

In de bespreking van de vragen rondom het thema der „gemeene gratie” komt de pericoop Gen. 8 : 20 — 9 : 17 en de daarin beschreven sluiting van het zgn. natuurverbond, nog al eens ter sprake. Abr. Kuyper b.v. begon zijn groot, driedelig werk „De Gemeene Gratie” met een bijna honderd bladzijden tellende uiteenzetting over dit Schriftgedeelte. Hij schreef daarin zelfs dat de verbondssluiting met Noach een hoeksteen en het vaste geschiedkundige uitgangspunt voor het leerstuk der „gemeene gratie” is (11)¹⁾ Men kan zien hoe belangrijk Kuyper dit schriftgedeelte voor zijn „gemeene-gratie”-leer achtte.

Wij willen deze pericoop eens wat nader bezien en dan vooral onze aandacht schenken aan enige schriftgegevens, die betrekking hebben op of in verband gebracht worden met de „gemeene gratie”. Het resultaat willen wij dan kort vergelijken met wat enige belangrijke scribenten over dit schriftgedeelte in verband met de „gemeene gratie” geschreven hebben. Om niet te breed te worden, beperken wij ons tot Abr. Kuyper, K. Schilder en S. G. de Graaf.

Abr. Kuyper.

Onder beroep op Calvijn stelt Kuyper, dat de Gereformeerden altijd een „gemeene gratie” hebben geleerd om de Scylla van de doperse richting en de Charybdis van het Remonstrantisme te vermijden. „Aan het doodelijk karakter der zonde hebben onze Gereformeerde vaders steeds vastgehouden.” „Van nature dood door de zonde en de misdaden” bleef aller getuigenis. Maar schijnbaar klopte dit niet op de werkelijkheid. Er was in die zondige wereld, ook buiten de kerk, zooveel schoons, zooveel eerbiedwaardigs, zooveel dat tot jaloerschheid verwekte. Dit stelde voor de keus, om of al dit goede, tegen beter weten in, te loochenen, en met de Doopers af te dolen; of wel, om den gevallen mensch als niet zoo diep gevallen voor te stellen, en alzoo te verdolen in de Arminiaansche ketterij. En voor dien tweesprong geplaatst, heeft nu de Gereformeerde belijdenis geweigerd één dier wegen in te slaan. Voor het goede en schoone buiten de kerk, onder ongelovigen, in de wereld, mochten we het oog niet sluiten. Dit goede was er, en dat moest erkend. En evenmin

mocht ook maar iets afgedongen op de volstreekte verdorvenheid der zondige natuur. Doch hierin lag de oplossing van deze schijnbare tegenstrijdigheid, dat er ook buiten de kerk, onder de Heidenen, midden in de wereld, genade werkte, genade niet voor eeuwig, noch tot zaligheid, maar tijdelijk en tot stuiting van het verderf, dat in de zonde school” (11).

Dit noemt Kuyper dan de „gemeene gratie”. Zij is de genadige beschikking Gods, waardoor Hij in de chaos der zondige wereld orde schiep en de doorbreking en verwoesting der zonde stuitte. Deze „algemeene genade” heeft ook een positief doel voor al wat mens is n.l. dat God zijn werk ook in het brede menselijk leven zou voortzetten, wel niet ter zaliging der zielen, maar dan toch tot prijs en verheerlijking van zijn grote Naam. (90).

Deze „gemeene gratie” trad niet pas na de zondvloed op, maar reeds terstond na de val. Zonder „algemeene genade” zouden Adam en Eva terstond na de val gestorven zijn en zou er geen menselijk geslacht geboren zijn. Daarom is ons geboren worden, ons bestaan als mens niet enkel vrucht van de schepping, maar ook van Gods genade (95). Na de val trad echter de teugel der genade slechts zeer ten dele in. God wilde de mens uit bittere ervaring doen zien, waar heen het ging als de mens aan zichzelf werd overgelaten (30). Daarom trad Gods bewarende genade, die heel de wereld ten goede komt, pas echt goed in na de zondvloed en is zij nergens duidelijker dan in het Noachietisch verbond (94).

Uit deze gedachtengang is duidelijk waarom Kuyper het verbond met Noach de hoeksteen en het historisch uitgangspunt van de „gemeene gratie” noemt en in zijn

INHOUD

De weg naar het geluk	H. J. J.
De smalle weg op!	C. V.
Van de Canadese Geref. Kerken (II)	J. M.
Onder de regenboog (I)	R. B.
Het gesprek over de eerste hoofdstukken van Genesis	G. V.
Kritische krabbel	Frater
Om het beeld	P. A. H.
Persschouw	C. V.
Naar een eigen tehuis	C. R.
Van hier en ginds	

boek eerst uitvoerig handelt over het Noachietisch verbond en daarna pas gaat spreken over het paradijs en de zondeval.

Bij zijn uiteenzettingen over het Noachietisch verbond klaagt Kuyper er over, dat de gemeente in zijn dagen niet zag, dat het in dit verbond niet gaat over de „particuliere genade”, maar om de „gemeene gratie”. Voor veler besef, zo zegt hij, is het Noachietisch verbond niet anders geworden dan een oordeel over de zonde, een waarschuwing tegen een brooddronken leven, en een zeer weinig beduidende voorbereiding voor het verbond, dat straks met Abraham zou worden opgericht (87). Men ziet niet, zo gaat hij dan voort, dat het Noachietisch verbond wel de kerk ten goede komt en de kerk mogelijk maakt en haar een plaats der rust verzekeren wil, maar toch niet over de kerk als zodanig handelt. Het handelt over de mens als mens, over de mens in zijn samenleving op aarde met andere mensen, over zijn verhouding tot de dieren en tot de vernielende elementen der natuur (14). Het verbond met Noach is er niet uitsluitend om een terrein van geordend menselijk leven open te houden, opdat formatie van kerken mogelijk zou zijn (26).

In zeven conclusies vat Kuyper dan al het vorige tenslotte samen:

1. In de zondvloed is het menselijk geslacht gered.
2. De aarde is na de vloed belangrijk veranderd.
3. Waarschijnlijk is ook veranderd de verhouding van de dampkring tot de aarde.
4. De zegen van de nieuwe toestand is niet alleen voor de kerk Gods maar voor al wat mens is, opdat de kerk een hol voor haar voet zou hebben. En ook opdat God zijn werk in het brede menselijke leven zou voortzetten, wel niet tot zaliging der zielen maar dan toch tot prijs en verheerlijking van zijn grote Naam.
5. De verhouding tot de dieren werd nader geregeld.
6. De mens wordt niet meer zou oud als voor de vloed. Het lange leven van de mensen voor de vloed had ongetwijfeld bijgedragen tot de ontwikkeling van de boosheid en ongerechtigheid. Nu nog zijn oude zondaars altoos het gevaarlijkst.
7. De overheid en de doodstraf worden ingesteld (87—92).

En met de volgende passage, die wij verkort weergeven, sluit Kuyper dan vooreerst zijn beschouwingen over het Noachietisch verbond af: Zo openbaart zich in de veranderde orde van zaken na de zondvloed een alles omvattende, heel de historie beheersende, een voor onze toestand beslissende, en tot in de verste toekomst zich uitstrekkende daad van algemene genade of van „gemeene gratie”, die dankbaar moet worden aanvaard, waarmee bij onze belijdenis moet gerekend en waaruit onze beschouwing van het leven en van heel de toestand der wereld is op te maken (92).

Uit het voorgaande is, dunkt ons, wel duidelijk geworden van welk fundamenteel belang Kuyper het Noachietisch verbond voor de leer van de „gemeene gratie” achtte. Hoe hij deze leer in het vervolg van zijn boek uitwerkt en welke consequenties hij er verder uit trekt, doet er op het ogenblik niet zoveel toe. Wij wilden slechts enkele hoofdzaken van wat Kuyper in Gen. 8 en 9 las, laten zien en er op wijzen, dat Kuyper dit als de hoeksteen en het historisch uitgangspunt van zijn leer over de „gemeene gratie” zag.²⁾

Van verschillende zijde is — het is niet onbekend — verzet gerezen tegen deze leer

van Abr. Kuyper. Wij noemen nu slechts K. Schilder en figuren uit de kring van de wijsbegeerte der wetsidee.

K. Schilder.

Schilder heeft steeds weer met klem betoogd, dat het doen voortbestaan van de mensheid en de schenking van vele goede gaven aan de mensheid na de val, niet eenzijdig als genade mag worden aangeduid. In de continuering van de schepping en van het leven van de mens wordt de mogelijkheid geschapen van de voortgang der geschiedenis en van de bediening van zegen en vloek. Daarin wordt de weg geopend naar de volle hemel en de volle hel na de jongste dag.

Reeds in „Wat is de hemel”, gepubliceerd in 1935, hield Schilder zich met het Noachietisch verbond bezig. In dat verbond, zo betoogde hij, belooft God de normale afwisseling in de natuur. Daarmee is de regelmatige voortgang van de geschiedenis bepaald. Dit natuurverbond nu is tot een phase van het genadeverbond geworden. „Dit was universeel, zocht de mensheid, als de saamvergadering aller levenden. En aan den arbeid van die saam-vergadering nu maakt God in het natuurverbond alles ondergeschikt; heel de „natuur” wordt in den wasdom, den opbouw van Gods ontworpen nieuw-Jerusalem betrokken. Ze wordt de werkvloer Gods, opdat Hij zijn kerk-vloer eens zou kunnen leggen: straten van goud, poorten van paalen, een stad, die de zon niet noodig heeft, noch de maan, en die geen „dag of nacht” meer kennen zal” (259, 260). Verder schreef hij, dat men inzake het vraagstuk der „gemeene gratie” het uitgangspunt beter kan kiezen in de Gereformeerde ambtsidee (284). Als wij zeggen, zo ging hij voort, „wij hebben nog zoveel goeds”, laten wij onze probleemstelling beheersen door de leer van zonde, vloek en dood m.a.w. door wat in het vervolg der geschiedenis opgetreden is (285). Maar Christus verwees steeds naar wat in den beginne was. Dat moeten wij ook doen (286). Dan treedt de christelijke ambtsdrager op, die eschatologische lijnen trekt naar het nieuwe Jerusalem en die van „gemeene gratie” niet reppen durft zonder haar correlaat: de „gemeene vloek”. In beide erkent hij de retardatie (vertraging) van de volle zegen en de volle vloek (287). Het verdragen van de zonde en de zondaren geschiedt o.m. ter wille van zijn voornemen, om de voor-gekende mensheid (de „nieuwe”) tot ontwikkeling te laten komen. Zoals de landman, die het onkruid in de akker nimmer „verdraagt” zonder positief begeren van de wasdom van het uitgezaaide koren (289).

De term „werkvloer” zien wij reeds in 1935 bij Schilder voorkomen.

In zijn, in 1948 uitgegeven boekje „Christus en cultuur” werkte hij zijn gedachte uit

in een richting, die in de volgende citaten duidelijk wordt. „Het feit, dat de scheppingsgaven zich ontplooiën, is geen genade, doch natuur” (62). „De qualificatie van de tijdscontinuering en van de cultureele ontsluiting van den kosmos in zichzelf als (algemeene) genade is een misvatting. Zij zijn ook geen vloek of oordeel. Ze zijn van beide het substraat” (63). Christus stelt zich bij de Vader garant de uitverkorenen tot de zaligheid te brengen en allen die de Christus verwerpen met het eeuwig verderf te straffen. „Zoo wordt „om zijnentwil” tusschen de eerste zonde en de definitieve vloek de historie „ingeschoven” van vele eeuwen. We zeggen: om Zijnentwil. Dat kan nu niet bedoelen: om der wille alleen van zijn heilswerk. Het moet betekenen: terwille van zijn dubbele betekenis: als Heiland-Verlosser en als Heiland-Rechter” (66).

In 1948 stelt Schilder het dus duidelijk zo: dat de tijd blijft voortgaan na de val, dat de wereld blijft voortbestaan, dat er vaste ordeningen zijn door het Noachietisch verbond en de schepping door de cultuur ontsloten wordt, is noch genade noch vloek. Het is een soort neutraal substraat, een werkvloer, een mogelijkheid voor de bediening van zegen en vloek.

Dit is Schilder blijven zeggen. In zijn laatste, in 1951 uitgekomen werk, Heidelb. Catechismus IV schrijft hij: Het Noachietisch verbond continueert de geschiedenis tot op Christus. Maar dat is niets nieuws. „Nieuw is slechts de wijze van ob-signatie aan een nieuwe stamvader en de opening van verdere eschatologische perspectieven” (132). „De gegarandeerde projecten der goddelijke voorzienigheid, die zijn geen genade; doch substraat voor zegen en vloek. Zoals ook het niet-door-water verdelen zelf tenslotte substraat was voor het wel-door-vuur verdelen” (141).

Tot zover over Schilder. In een volgend artikel willen we iets doorgeven van wat Ds. S. G. de Graaf over deze materie geschreven heeft.

Oegstgeest.

R. Brands.

¹⁾ Wij citeren uit de 2e druk. Om niet te veel noten te krijgen, geven wij met tussen haakjes geplaatste cijfers de pagina's aan, waar men vinden kan, wat wij citeren of in eigen woorden weergeven.

²⁾ Wij grijpen de gelegenheid aan hen, die meer over Kuypers theorie over de „gemeene gratie” willen lezen, uit de vele literatuur te wijzen op het in onze kring wellicht niet zo bekende opstel van prof. dr. S. U. Zuidema, „Gemeene Gratie” en „Pro Rege” bij Abr. Kuyper in Antirev. Staatskunde, 24e jaarg., 1/2 en 3 (jan./febr. en maart 1954). Daar worden ook belangrijke opmerkingen gemaakt over wat dr. S. J. Ridderbos en prof. dr. A. A. v. Ruler over Kuypers „gemeene gratie” geschreven hebben en over het verband dat prof. dr. K. Schilder zag tussen de „gemeene gratie” bij de Remonstranten en bij Kuyper. Een opstel, waarin Kuyper — zonder dat de zwakheden en gebreken van zijn theorie verbloemd worden — in zijn strijd voor de Here en zijn volk, recht wordt gedaan.

Het gesprek over de eerste hoofdstukken van Genesis

Het gesprek over de eerste hoofdstukken van Genesis is onder ons weer op gang gekomen. Gelukkig. Want het is een brandend vraagstuk. We hebben er mee van doen of we willen of niet. En het is een goede zaak dat we er mee bezig zijn.

Prof. dr. J. R. van de Fliert leidde het onderwerp in op de conferentie van de Vereniging van predikanten van de Gereformeerde Kerken; drs. J. M. Zinkstok en schrijver dezes spraken er over op de Paasconferentie van de Vereniging van Gere-

formeerde onderwijzers en leraren. De redactie van Lucerna wijdde aan deze zaak een speciaal nummer, waarin prof. dr. H. J. Popma, ds. G. Visee, drs. H. J. Nieboer, prof. dr. J. R. van de Fliert hun bijdragen gaven. Op het ogenblik wijden dr. B. Jongeling en ds. I. de Wolff hun aandacht aan de zaak in het Kerkblad voor Overijssel en Gelderland.

Over de vele publicaties, die in binnen- en buitenlandse kring aan deze zaak zijn gewijd zwijgen we in dit verband.

Uit de hierboven opgesomde bijdragen blijkt wel duidelijk dat ook onder ons de eenheid van gevoelen inzake de vraag van de schepping van de hemel en de aarde nog veelszins ontbreekt. Hoezeer dat ook te betreuren valt, een lichtpunt daarbij is dat de divergenties op dit punt niet samenvallen met andere. De heer A. Zijlstra nam in het Gereformeerde Gezinsblad op scherpe wijze stelling tegen Prof. Van de Fliert en de predikantenconferentie, waar deze in 1961 sprak. Drs. J. M. Zinkstok nam het op de bovengenoemde Paasconferentie van 1962 voor Van de Fliert op. De heren Zijlstra en Zinkstok behoren beiden tot de medewerkers van De Reformatie, welke hoofdredacteur prof. J. Kamphuis bij de aankondiging van het september-oktobernummer van het Gereformeerd Schoolblad, waarin de referaten van drs. Zinkstok en mij werden gepubliceerd, enige voorkeur voor het door de eerste geleverde deed blijken.

Ook onder de medewerkers van Opbouw is geen enigheid van gevoelen. Hetgeen wel blijkt uit wat dr. A. P. Muys in het nummer van 14 december o.a. tegen mij aanvoerde.

Deze stand van zaken acht ik een gelukkige. Immers nu kan het gesprek over de hier aan de orde zijnde zaken gevoerd worden zonder dat ook maar bij iemand de gedachte behoefte op te komen dat de onder ons heersende verschillen op dit punt ook maar iets zouden te maken hebben met bepaalde onder ons bestaande of aanwezig geachte „fronten”.

Bovendien is een voor het gesprek gunstige omstandigheid dat de deelnemers aan het gesprek onderling niet behoeven te twifelen aan de wederzijdse ernstige wil om te buigen voor de Schrift. Ook al zullen zij elkander bij de beantwoording van de vraag: „Wat zegt de Schrift?” zakelijk soms vierkant tegenspreken.

Op een enkel punt moge ik mij richten tegen wat dr. A. P. Muys schreef in ons blad op 14 december.

In de eerste plaats. Dr. Muys schrijft: „**Wel zeer hard is de uitspraak van ds. Visee dan ook: dan maar een kerk zonder de mannen der natuurwetenschappen, die zo denken.**” En na mij na die dubbele punt te hebben „geciteerd”, gaat hij voort:

Daar hebben we m.n. Galilei toch weer op het schavot. Ondanks alle beroep om niet te verketteren door Drs. Zinkstok.”

Bovendien had dr. Muys reeds eerder geschreven: „**Nu was er bij de hoorders de bange vraag: hoe vertellen wij het scheppingsverhaal aan onze kinderen. Ds. Visee is heel positief: zoals het in Genesis staat, zo is het gebeurd, want zo vertelt onze Hemelse Vader het. En dan kan ieder, die hem voor de voeten loopt, opkrassen.**”

Ik betreur het zeer dat dr. Muys mij niet letterlijk citeerde en verzuimde de aangehaalde plaatsen aan te geven. Daardoor was de controle ook voor mijzelf niet zo gemakkelijk.

De lezers van het artikel van dr. Muys moet wel onder de indruk komen dat ds. Visee ondanks het door drs. Zinkstok gedaan beroep, druk aan het ‚verketteren’ is geweest. Zou dr. Muys zo vriendelijk willen zijn uit mijn referaat nu eens precies, met de vindplaatsen, aan te wijzen wie ik ‚verketterd’ heb? En zou hij goede nota willen nemen van wat staat op blz. 270 van het september-oktobernummer van De Gereformeerde School, bovenaan: „In het voorbijgaan even dit: In het begin van zijn referaat heeft collega Zinkstok mij niet helemaal recht gedaan, geloof ik. Hij stelt het voor, alsof ik Telder in bescherming nam en Van de Fliert niet. De zaak is onjuist. Over het punt: Had ds. Telder een bezwaarschrift behoren in te dienen conform

het ondertekeningsformulier? heb ik mij nimmer uitgelaten. Wat ik ten aanzien van Telder gedaan heb, is — iedere lezer van het Provinciaal Kerkblad hier in Overijssel en Gelderland kan het weten — precies hetzelfde, wat ik gedaan heb ook ten aanzien van Van de Fliert.”

En waar ‚verketterde’ ik in het debat met collega Zinkstok deze laatste?

Wat nu de ‚harde uitspraak’ van ds. Visee aangaat, dr. Muys moet hier wel gedacht hebben aan wat ik in de tweede ronde van de beantwoording der vragen heb opgemerkt (De Geref. School, aangeh. nr. 296): „En nu zeg ik tegen u rustig: Broeders, vertel het aan de kinderen zo en doe dat zonder enige angst in je geweten, dat je ze staat te beduvelen. Want je vertelt ze de naakte waarheid, zoals de Here het zelf vertelt. En je gaat altijd veilig als je het maar net zo doet. De Heilige Geest heeft het zo verteld. En als ze dan zeggen, ja, maar nou komt er een dreigend conflict met de natuurwetenschap, dan zeg ik: Als het dan moet, dan desnoods een dreigend conflict met de natuurwetenschap. En als het dan moet, desnoods een kerk zonder mannen, die aan natuurwetenschap doen op deze manier. Maar heel rustig. De Here heeft ook niet gezegd dat het per se moet. Ik heb iemand gekend, die de studie geologie heeft opgegeven, omdat zijn geloof er aan ging. Pet af! Dat kan, dat in het oerwoud ergens de boel zo dichtgroeit, dat je zegt: hier is geen pad meer, daar kom ik niet door, ik ga naar huis.”

Nu heb ik wat ik in de discussie op de bekende conferentie gezegd heb, niet weer onder ogen gehad voor het gedrukt verscheen. Was dat laatste het geval geweest dan zou ik het destijds spontaan en à l'improviste gezegd hier en daar zeker hebben gecorrigeerd en gemitigeerd. Maar het is fout hier te lezen alsof ik zou gesuggereerd hebben al degenen, die Genesis niet lezen zoals ik meen dat het gelezen worden wil en moet, maar de kerk uit te werken: ‚Galilei op het schavot’! Wat ik bedoelde te zeggen is dit: als de aanvaarding van de eenvoudige zin van Genesis moet leiden tot een conflict met de natuurwetenschap (let op dat: ‚als’ en dat: ‚moet’) dan ‚desnoods’ (let op dat ‚desnoods’) dat conflict.

En voorts: als dat conflict onvermijdelijk is (let weer op dat: ‚als’) dan desnoods (nota bene!) een kerk zonder mannen, die aan natuurwetenschap doen op deze manier.

Dat is — het blijkt uit heel het verband — geen advies tot een kerkelijk doodvonnis tegen wie dan ook, geen advies tot ‚opkrassen’, zoals dr. Muys mij laat zeggen, maar alleen: Liever de beoefening der natuurwetenschap op deze manier (nota bene!) opgegeven dan de Schrift kwijt geraakt.

Heeft dr. Muys geen aandacht gehad voor wat ik opmerkte over prof. Van de Fliert op blz. 293 onderaan?

Is het hem ontgaan wat ik op blz. 297 onderaan opmerkte over de mogelijkheid dat we de oplossing tussen Schriftgegevens en de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek nog niet vindende met de erkenning van een docta ignorantia eindigen?

Hieraan was nog veel toe te voegen. Nergens matigde ik mij een oordeel in geo- en biologische standen van zaken aan. Wellicht kom ik op deze dingen nog nader terug.

Maar ik zou dr. Muys vriendelijk willen vragen mijn referaat op de voet volgende mij te willen weerleggen en het zo broodnodige gesprek niet te willen belasten met de suggestie als ware er mijnerzijds behoefte aan enig kerkelijk ketterproces.

Die behoefte ken ik niet.

Noch tegen Telder.

Noch tegen Zinkstok.

G. Visee.

KRITISCHE KRABBEL

Het échec.

U weet wel, hoe zuur dat is. Als je eens heel erg bar je best zult doen, en het loopt dan falikant verkeerd. Sneu.

Het gaat in dit geval over een prekende dominee. Dus is het een dankbaar onderwerp, want het biedt veel mogelijkheden tot kritiek. Daarom rekent Frater dit keer op een beetje aandacht. In de eerste plaats al, omdat het over een échec gaat, en ten tweede omdat het échec van een dominee zijn onderwerp is.

Die eerwaarde heer, Hervormd, deelde in zijn kerkblad mee, dat het preken voor hem steeds een onberekenbaar iets bleef. Hier ruiken we dadelijk al de invloed van het Barthianisme! Bij ons is het immers anders, daar weten we het resultaat vooruit. Bij die Hervormde do echter niet. De ene keer boeit hij zijn gehoor, hoort hij nog wel eens een complimentje, práát men zelfs over de preek met hem; maar een andere keer kan hij de aandacht maar niet trekken en is de preek na het amen in het niets verdwenen. Dat „niets” ruikt ook wat Barthiaans, maar U begrijpt de bedoeling wel. En dat zo'n preek heel geen zoden aan de dijk zet, gebeurt juist vaak, als het preekmaken hem vlot was afgegaan.

Dat had hij deze vacantie weer beleefd, toen hij uit preken was. Hij had een goede bestudeerde preek uitgezocht, die braaf uit het hoofd geleerd, en toen nog liefst acht maal hardop voorgedragen, op zijn eentje op de studeer. Maar aandacht? Nihil. Hij had het een volgende zondag toch nog eens geprobeerd. Maar toen had hij het verkeerde boekje bij zich, en werd zelfs het preken niets.

Ze zullen het wel niet allemaal hardop zeggen... maar zou die teleurstelling ook niet het deel wezen van onze do's. Bij tijd en wijle dan!

Omdat hun Hervormde collega ons zo in de pastorale keuken liet kijken, is het mogelijk er iets meer bij te zeggen dan: kassian, volgende keer beter.

Dan valt op: de preek wordt uit het hoofd geleerd. Je zou zeggen: als je hem zelf maakt hebt, ken je hem wel zowat. Maar de vreselijke gevolgen van het absente boekje maken het omgekeerde duidelijk. Vraag: Wat moet dan een arm gemeentelid met zo'n preek beginnen? Als de do zelf de draad niet vasthouden kan? Zo'n preek is een vakkundig betoog geworden, geen levende toespraak.

Dat wordt nog in de hand gewerkt door de achtmalige repetitie. Van bepaalde do's werd wel verteld: voor de spiegel. En Frater zag physionomieën, die dat waarschijnlijk maken. Maar wanneer je geen echte acteur bent, van nature of door langdurige scholing, werkt het niets uit. Onecht. Het resultaat van de eentonig voor te lezen voordracht op de knapenvergadering.

Hier toonde een theoloog zijn werkwijze. Misschien mogen wij enige lekenconclusies trekken?

Een modern gehoor mist de energie om zich een kunstig betoog toe te eigenen. Kan de prediker het zelf niet vasthouden, laat hij er vooral niet mee op stoel komen. De mensen onthouden dan toch alleen maar de paar dóórdringende zinnen. Nu, laat hij die alléén brengen, met zo weinig mogelijk bijwerk.

Dan heeft de spreker, die zich bevrijd heeft van het magische getal 16 uit het preekboekje, meteen ook iets te zeggen, wanneer hij spreekt. En als je wat te zeggen hebt, echt met je hart er bij te zeggen hebt, dan vind je meteen de toon, die de aandacht opeist.

De Genestet zei al: geef ons natuur en waarheid weer. Frater.

Om het beeld

In het hiernaast afgedrukte gedicht „Ballade van de veerpont” geeft de dichter ons in eenvoudige bewoordingen een zeer rijke beeldspraak.

Om met de veerpont te beginnen: zij brengt ons van het ene land in het andere land, van het vertrouwde in het onbekende, van het oude in het nieuwe, van de gewende vervulling in de onvervulde belofte. Niet voor niets wordt in oude mythen het doodgaan uitgebeeld in het oversteken van een waterloop, niet voor niets komen oversteekplaatsen veelvuldig in onze dromen voor. Telkens moet er een sloot, een kanaal, een rivier, een zee-arm worden „genomen”, hetzij wadend, hetzij per loopplank, hetzij per brug (waar geen einde aan komt. . .) hetzij per boot. Reeds alleen door die veerpont brengt de dichter ons in een „grenssituatie”.

In de eerste strofe worden de personen ingevoerd: de eerste regel begint met ZIJ, de tweede met HIJ, de derde met ZIJ (samen). Beide personages treden achtereenvolgens handelend op. Maar als zij een verbond gesloten hebben zijn zij nauwelijks meer zichtbaar actief. Hun gezamenlijke en afzonderlijke aandacht richt zich geheel op het staren over het water in de lente-avond.

Deze is vol beloften en boordevol romantiek. Maar de hij van het verhaal is een dromer en het heftige ontwaken van het voorjaar heeft hem reeds vermoeid. Vandaar dat in dit lente-gedicht reeds een beeld van de herfst voorkomt: paddestoelen na regen. De nevel strijkt over water en land, een nevel die de scherpe contouren verdoezelt en die de harten der geliefden kan doen versmelten. Dit gebeurt ook, maar niet tot samengaan, wel tot uiteengaan.

De dichter laat het meisje terug gaan naar het vertrouwde land, zelf gaat hij het onbekende tegemoet. Hij is een illusie armer, een ervaring rijker. Maar deze ervaring bestaat in een illusie: hij bewaart in zijn ziel het beeld van haar. Het is het ideale beeld, dat iedere man in zich draagt van de vrouw. Het kan slank zijn en blond, donker en klein, de variaties zijn eindeloos. Hem rest slechts haar beeld het onberoerde, het ongeschondene. . . en de weemoed van de avondwind. De dichter ervaart de waarheid van het oude refrein:

Die zwerven moeten derven. . .

Deze ballade is een ballade van weemoed

om het vergankelijke, reeds kenbaar in en voelbaar aan twee jonge schepselen in de opgang van het leven en van het jaar Lehmann schreef het vers vlak voor de laatste oorlog. Het is ook de verwoording van een typisch voor-oorlogs levensgevoel. Van het begrip lief te hebben boven de werkelijkheid, de idee te bewonderen boven het concrete. Onze tijd is anders, minder romantisch, minder ideëel. En daarom lezen we dit gedicht van een dichter die nu amper veertig jaar is als een nagalm van een tijd die de meesten onzer hebben doorleefd: die van het voor-oorlogse paradijs, ondanks de malaise. Tenzij er jongeren zijn, die ook deze „beeldendienst” kennen. Ach, jong-zijn is altijd dwepen, altijd geestelijke avonturen beleven. Daarom is dit gedicht toch werkelijk ook wel van onze tijd, het is het gedicht van de oprechte bewondering, van de vrijwillige afstand, . . . van de hardnekkige eigenliefde ook misschien? Want wie van het eigen ideaal-beeld houdt kan de ander niet dienen. Bij God is geen aanzien des persoons, bij ons maar al te zeer.

Rotterdam.

P. A. Hekstra.

BALLADE VAN DE VEERPONT.

Zij heeft zich bij hem aangesloten,
hij heeft de veerpont voor haar betaald,
zij hebben een stil verbond gesloten
en lang over 't water gestaard.

Idylles groeien na één dag zon
als paddestoelen na regen.
Hij wist dat hij haar beminnen kon,
zij hebben alleen maar gezwegen.

Een lentedag stierf als was zij vermoeid
van haar eigen heftig ontwaken.
Toen is in de nevel zijn droom vervloeid,
voor zij tot elkaar konden raken.

Zij voer alleen terug in dit zware uur
en nog haakte hij naar haar lippen,
maar hij heeft zijn eerste avontuur
te dromerig laten ontglippen.

Want de weemoed van de avondwind
had hij meer lief dan haar,
en wat hij in die weemoed vindt
is een schoner beeld van haar.

L. Th. Lehmann (geb. 1920).

De Rotterdammer

Toen het eind naderde, kon prinses Wilhelmina getuigen, dat zij het geloof had behouden en dat de geborgenheid, zonder welke geen vorstin en geen bedelaar kan leven, haar deel was.

Als vandaag de klokken van alle kerken in dit lage land aan de zee hun sombere klanken over de mensen uitstrooien, herinneren zij aan dood en vergankelijkheid, aan de afsluiting van een leven. Maar wie goed luistert en wie de zin der dingen, die wèrkelijk waarde hebben, tracht te peilen, die hoort toch ook iets anders. Een getuigenis van een geopend graf en van een geopende hemel, een getuigenis ook, dat hier, in de dagen van onze jaren, ons leven de schoonste bestemming vindt in de dienst aan God.

Algemeen Dagblad

Zaterdagmorgen verstilde het leven in Nederland.

Prinses Wilhelmina ging haar laatste weg, die omzoomd was door duizenden Nederlanders. Maar nog miljoenen anderen begeleidden haar: de televisie bracht ons, waar wij ook wonen in dit kleine, volle land, de uitvaart in de huiskamer.

Het was een vreemde morgen.

In ons was het besef dat het afscheid van deze vrouw van uitzonderlijke grootte en karaktervastheid ook het afscheid was van een tijdperk uit ons bestaan als natie. Zij was de laatste der grote Nederlanders wier aanwezigheid in ons midden nog een levende verbinding was met de vorige eeuw. Dat besef was gemengd met zo veel tegenstrijdige gevoelens en gedachten: Rouw, maar ook een gewone — bepaald niet verwerpelijke — menselijke nieuwsgierigheid. Geïmponeerdheid door de statige strakheid van de plechtigheid, ook de wens om mee te beleven, mee zich betrokken te gevoelen. Bij sommigen, van hun kerk vervreemd, wie weet een nostalgie naar de geloofsverbondenheid van voorbije jaren. Ook, vaker bij de een, sterker bij de ander, een gevoel vereend te zijn met de landgenoten, een gevoel van lotsverbondenheid die de moderne mens slechts ervaart op hoogtepunten van nationale vreugde, nationaal verdriet.

Het Vrije Volk

„Kijk, Heer, hier is dan eerst dit gezin, het koninklijke gezin der Nederlanden. Een moeder is ingeslapen. In de dagen der jeugd gelijk in de dagen der beproeving is zij standvastig gebleven, zoals de telgen van het oude en edele geslacht, waarin zij U heeft gediend. Zoals die voorouder, die zo terecht de vader des vaderlands wordt genoemd en op wie zo wonderbaarlijk het woord uit de Heilige Schrift van toepassing is: „Want hij bleef standvastig, als ziende de Onzienlijke”.

Ze luidde een passage uit het lange gebed, dat tijdens de plechtige uitvaartdienst in de Nieuwe Kerk te Delft werd uitgesproken door de Waalse hofprediker G. I. P. A. B. Forget — samen met de door alle aanwezigen gezongen strofen uit het Wilhelmus een hoogtepunt.

Wonderlijk harmonieerde de warme, statige schoonheid van dit Frans met het lichte, vriendelijke interieur van het kerkgebouw, waar af en toe door hoge ramen weifelend zonlicht binnenviel op de zachtgele zandstenen pilaren en de duizenden en nog eens duizenden bloemen.

Koningin Juliana was een der weinigen die tijdens de vloeiende volzinnen van ds. Forget het hoofd gebogen hield, niet uit onbeheerste smart, maar zoals het hoorde bij de vorm die hij aan zijn woorden gegeven had: een gebed.

Uiterst waardig, maar ook tot berusting stemmend was dit hele indrukwekkende gebeuren van de plechtige bijzetting en de kerkdienst die eraan voorafging.

Prinses Wilhelmina zelf — men zou het als bevestiging van haar sterke persoonlijkheid kunnen zien — had tijdens haar leven tot in bijzonderheden bepaald hoe de dienst moest verlopen. Zo kon de andere hofprediker, ds. J. F. Berkel, dan ook beginnen met de verzekering: „Deze dienst moet naar het uitdrukkelijk verlangen van prinses Wilhelmina een getuigenis zijn van Gods leiding in ons leven en van de overwinning door Jezus Christus, de Heer”.

En aan het slot bond hij zijn gehoor op het hart: „Nu is het ook duidelijk waarom deze bijzetting geen droeve begrafenisplechtigheid kan zijn. Het jubelt van leven: Jezus leeft en wij met Hem. Ons overglanst — naar een woord van de Prinses — de zon van Pasen. Maar het is opstanding!”

De Volkskrant

Vele indrukken en gedachten dringen na het afscheid van de Landsmoeder om de voorrang. Dit is er één van. . .

„In Godes vrees te leven heb ik altijd betracht” . . .

. . . laat de dichter van het Wilhelmus de Vader des Vaderlands getuigen. In Godes vrees. . . ; daar klinkt het engzichtige schuldbesef in door en het schroomvallige Godsbesef, dat wel oorzaak is geworden van wat medechristenen calvinistische steilheid zijn gaan noemen. Hoe dan

PERSSCHOUW

Over de laatste boodschap van Koningin Wilhelmina.

Er is bij het heengaan van Koningin Wilhelmina enorm veel gepubliceerd. En het schone was dat daarin zonder uitzondering de toon van bewondering, liefde en dankbaarheid domineerde. Zelden zal bij het sterven van een vorst of vorstin zó warm, zó liefdevol, zó oprecht zijn geschreven.

Graag zouden we in de Persschouw van vandaag een bloemlezing uit dat vele hebben gegeven. Er zijn artikelen geplaatst die ten volle verdienen bewaard te worden. Ook in de geestverwante pers verscheen veel goeds.

Het is, gezien, de beschikbare ruimte in ons blad niet mogelijk veel over te nemen. Ik wil me beperken tot een aantal reacties op de rouwdienst van zaterdag, die overeenkomstig de wens van Koningin Wilhelmina een blijde kerkdienst, een stralende Evangelieverkondiging moest worden en dat ook metterdaad is geweest. Het was een kerkdienst waarin heel het volk aangesproken werd. Vanzelf vraagt men daarna: hoe zouden de miljoenen hoorders daarop hebben gereageerd?

Iets ervan merken we in de reacties van de pers. Ik geef er een aantal. En dat zonder commentaar.

Trouw

Zaterdag hebben haar kinderen het lichaam van onze Oude Koningin in de grafkelder der Oranjes in de Nieuwe Kerk Kerk te Delft bijgezet. Heel het Nederlandse volk is getuige geweest van haar uitvaart en van de dienst in de Kerk.

Dit was geen rouwdienst en dit was geen rouwstoet.

Dat heeft prinses Wilhelmina bewust gewild. Het wit was de uiting van haar blijdschap over het zekere weten, dat de dood een door-gang is tot het eeuwige leven.

Dat bleek uit de liederen die gespeeld werden tijdens haar laatste gang. Dat bleek uit wat er gezongen werd in de kerk en wat er uit de Heilige Schrift gelezen werd en wat er gezegd werd.

Wij doen niet aan persoonsverheerlijking. Ook niet aan de verheerlijking voor een dynastie.

Maar hier vond de uitvaart plaats van de Vrouw, die vijftig jaar lang in voorspoed, maar ook in bange nood aan het hoofd van de staat heeft gestaan en die haar volk heeft getroost en bemoedigd en gesterkt tot de strijd.

Haar uitvaart werd geen ijdele praal. Het werd een geloofsbelijdenis ten overstaan van geheel haar volk. De belijdenis van het Evangelie van Gods genade in Jezus Christus.

Waar treft men zoiets in de wereld aan?

Welk een koningin, die haar volk in haar uitvaart zo toespreekt!

ook: in de religieuze manifestatie waartoe de bijzetting van prinses Wilhelmina — krachtens haar eigen, welomschreven wil — is uitgegroeid, straalde in witte volheid de glans door van een op liefde gegrondvest geloof in de liefdevolle leiding van de Heer van leven en dood. Nochtans heeft de Moeder des Vaderlands met haar zoveel beminnelijker christendom dat steilere niet willen krenken: het een zowel als het ander had in de Nieuwe Kerk duidelijk zijn plaats bij monde der twee hofpredikers. Maar aan de lofzang der liefde was het laatste woord. Dat was, over de dood heen, Wilhelmina's laatste Koninklijke Boodschap tot de levenden; haar éne levende volk.

Het Algemeen Handelsblad

Ds. J. F. Berkel, de Apeldoornse Ned. Herv. predikant, en ds. G. Forget, Haagse predikant van de Waalse kerk, leidden de dienst en het was vooral het in het Frans uitgesproken gebed van de Waalse hofprediker, dat diepe indruk maakte — misschien wel juist omdat het bij de Moeder des Vaderlands werd gebeden in de stad van de onvergetelijke historische woorden „Mon Dieu, ayez pitié de mon pauvre peuple”

De Tijd (r.k.)

Tot dat ogenblik, dat de lichte, uit Japans hout vervaardigde, kist tot voor de ingang van de koninklijke grafkelder werd gedragen was het nog koningin Wilhelmina, de moeder des vaderlands, die plechtig ten grave werd gevoerd. De daarop volgende paar minuten gold het uitsluitend het afscheid van een dierbaar familielid.

Of liever: een tot weerziens, want met zorg was in heel de kerkelijke plechtigheid elk détail weggelaten, dat tot droeve gedachten aanleiding zou kunnen geven, in overeenstemming met de wens van koningin Wilhelmina: haar dochter en vier kleindochters in het wit gekleed, de bloemenpracht rondom de grafkelder eveneens overheersend wit, géén treurmuziek door de Marinierskapel noch rouwliederen door de menigte in de kerk, terwijl ook de oraties door de twee hofpredikers, dominee J. F. Berkel en de Waalse predikant G. Forget geheel in majeur waren gehouden. Dat een Franse predikatie werd gehouden en het bekende „A Toi la gloire” werd gezongen, houdt verband met het feit, dat sinds Willem van Oranje, naast een Nederlandse een Waalse hofpredikant aan het hof is verbonden.

Het viel ieder op, hoe intens koningin Juliana en prins Bernhard, de laatste gekleed in het gala-uniform van generaal der mariniers, aan de gebeden en gezangen deelnamen. Tussen hen en de kansel in stond de katafalk met daarop de met de nationale vlag bedekte kist. Later verwijderden een adelborst, twee cadetten van de landmacht en één van de marine deze vlag en werd de simpele koperen naamplaat zichtbaar, die slechts de naam, geboorte- en sterfdatum vermeldt van de overleden vorstin.

Zonder opsmuk was ook de kist zelf, zoals heel deze liturgische begrafenisplechtigheid zich kenmerkte door eenvoud en waardigheid. Van luister was eigenlijk nauwelijks sprake. Ook de aanwezigheid van zoveel vorstelijke personages, uitsluitend aanwezig à titre privé, vermocht die sfeer niet te verstoren.

De Nieuwe Rotterdamse Courant

De organist trekt alle registers open, allen staan op en zingen. Geglum van galatenues, acht mosgroene schouders dragen de kist naar de katafalk, daarachter het koninklijke gezin, de koninklijke gasten, kleine, zwijgende mensen, voortschrijdend onder de hoge gewelven, tussen de lampen, de bloemen, tussen de zingende Nederlanders.

Wat denken, wat voelen al die mensen, zoals zij daar staan en kijken en zingen? Wat gaat er in hen om onder de dienst?

De gebarende hand van de predikant, stemmingsbeelden op de monitors, de smalle, lichtbruine, houten kist, onderdrukt hoesten, op de stellige van de cameralieden valt iets met een doffe slag om, de twee matechasseus voor de grafkelder, blootshoofds, de linker, witgehand-schoende vuist op het gevest van hun sabel strekken de rug.

De stem van ds. Berkel klinkt bewogen, die van zijn Waalse confrater, ds. Forget, is mooier, dramatischer — of komt dat door de taal? Nee, hij fluistert en schiet dan heftig uit, slaat over en komt tot rust in een bijna gemompeld „amen”.

Men luistert, staat op, zingt, luistert — een strakke, protestantse kerkdienst, gedragen en geladen door een sterk geloof, het geloof van een vrouw, die vijftig jaar koningin is geweest.

De Telegraaf

publiceerde een artikel over de begrafenis geschreven door Joh. Fabritius. Hij schrijft dat Prins Bernhard de begrafenis meemaakte in groote ceremonieel tenue en gaat dan zo verder:

De Koningin reeds bij de aanvang van de dienst zichtbaar bewogen, het hoofd in het luisteren schuin omhooggeheven of in nadenken voorovergebogen bij de Schriftlezing en de predikatie van ds. Berkel.

Later spreekt diens wat jeugdige Franse confrater, de hofpredikant Forget. Merkwaardig contrasterend deze twee zieleherders: de Hollander blozend gezond, zwaarlijvig, vol van het zelfvertrouwen, de rustige zekerheid die het geloof schenkt; vol vreugde, zo kwam het mij voor, over het volbrengen van de hem opgelegde taak, de blijde verkondiging van het opstandingsevangelie. De Fransman mager en bleek, met een gekwelde uitdrukking op het spits intellectuele gelaat. Hij zou later blijken een meester van het woord te zijn, die ontroering wist te wekken door een sobere, zeer zuivere, zeer gevoelige voordracht uit het Boek Johannes en nog meer door zijn gebed aan het slot: zacht sprekend, bijna fluisterend soms, een enkele maal slechts zijn stem sonoor aanzettend. Hoe vergefelijk is overigens het Galisch pathos, dat als onvermijdelijk en onweersstaanbaar opbloeit uit de schoonheid, de nobele klank der Franse taal.

Hoe storend daarentegen het pathos dat wij aan de Nederlandse kansel zo vaak horen, voortkomend uit de behoefte om met stentorgeluid bij voorbaat elke tegenspraak het zwijgen op te leggen en onnodige nadruk te verlenen aan de voor de hand liggende betekenis van een bijbels woord! Ik denk ook aan wat prinses Wilhelmina in haar „Eenzaam maar niet alleen”, sprekend over de Franse predikers van de Waalse kerk, van onze Nederlandse geestelijke herders zegt: „Bij de preken die ik hier te lande beluisterde, hoe boeiend ze ook van inhoud waren en hoe welsprekend ze ook werden voorgedragen, proefde ik telkens de richtingen, hetgeen volgens mij een beperking inhield van de diepte en de volheid van het persoonlijk contact met God en van het feit, dat wij ons allen scharen om Zijn Persoon.”

Zo schreef de pers. Hoevelen zouden het evangelie hebben geloofd?

C. V.

Nieuws over onze Zendingsarbeid.

Als het goed met de kerken en haar leden staat zijn ze vooral in onze dagen voortdurend bezig met de arbeid der zending. Die geschiedt immers thans onder buitengewoon moeilijke omstandigheden. Maar ook met buitengewone mogelijkheden. We staan niet recht voor de Here als we onze broeders en zusters die op deze voorposten der kerk staan niet dag in dag uit in onze gebeden gedenken. En het staat niet goed met de kerken als zij niet alles in het werk stellen om nu daartoe nog de mogelijkheid is de zendingsactiviteit steeds breder te ontplooiën. Ik wil hier een paar artikelen overnemen die ons dit doen beseffen. Het eerste is overgenomen uit „Ons Kerkblad”, het orgaan van de Utrechtse kerken.

Op 5 oktober j.l. had onze zendeling in goede welstand zijn standplaats Kawagit bereikt. Het was een voorspoedige reis geweest. 's Middags om 5 uur kon de „Kérux” (die weer prima liep dank zij de goede zorgen van de technicus) aanleggen. Het was een blij en enthousiast weerzien. Luistert u maar. „Boven op de steile heuvel staat een hele groep mensen naar ons te kijken. Als wij dichterbij komen reppen ze zich naar beneden, naar de plaats waar de resten staan van de aanlegsteiger. Er stonden heel wat mensen, groot en klein, sommigen stonden te klappen in de handen! Onder hen zie ik goeroe Wally, die nu een maand in Kawagit heeft gewerkt, de kepala en de mandur”.

Deze goeroe heeft reeds enkele malen de samenkomsten op zondag geleid. Tijdens de afwezigheid van ds. Klamer heeft hij ook zorg gedragen voor wat medisch werk. Verder verstrekte hij de bevolking af en toe zeep, zodat de mensen er behoorlijk schoon uitzagen.

Vanaf de steiger is het direct naar de „pastorie” gegaan. Gelukkig kon ds. Klamer melden dat alles intact was. Niets miste er. De bevolking had er goed voor gezorgd. Wel moest het huis direct een goede beurt hebben. De schimmel had danig huis gehouden. Maar een goede beurt met Omosop deed wonderen!

En dat dit direct gebeurde was maar goed, want er waren meteen gasten. Een landbouwbtenaar uit Tanah Merah kwam poolshoogte nemen. Hij wilde weten of er iets gedaan kon worden voor de landbouwontwikkeling van de bevolking. In één dag voer hij met zijn speedboot van Tanah-Merah naar Kawagit. Heel wat sneller dan de „Kérux”. Met hem kwam br. de Jager mee, de technicus. Hij zou het aggregaat en de zender weer in orde maken.

Na zo'n verlofperiode van enkele maanden is er heel wat te doen en te regelen. En dan meteen gasten. U kunt zich wel indenken, dat ds. Klamer van harte hoopt dat zijn vrouw en kinderen hem spoedig kunnen volgen. Hij heeft het geweten die eerste dagen van zijn blijde

terugkomst, dat er heel wat beslommeringen zijn, die anders opgevangen worden door de huisvrouw. Dingen, waaraan hij nu zelf aandacht moest besteden. Maar desondanks is het werk hervat. Woensdagavond was er normaal catechisatie.

Op de reis naar Kawagit heeft ds. Klamer in Tanah-Merah gesproken met de andere arbeiders, de dienaren Drost, Knigge en Versluis. In Kouh was er een ontmoeting met ds. van Benthem en br. Meijer. Met allen was er een uitwisseling van gedachten. Met name over de vraag: kunnen wij de vrouwen en de kinderen weer terug laten komen? Van alle kanten is die vraag onder ogen gezien. Voorwaarde blijft, dat er een arts komt in dit gebied. Voor wat de verbindingen en de aanvoer van het allernoodzakelijkste (voedsel, medicijnen, post) is er een mogelijkheid via de MAF (Missionary Aviation Fellowship). Later wil ik daar nog wel iets meer van vertellen wat voor organisatie dit is. Voorlopig kunnen wij zeggen, dat de UNTEA alles doet om de bestaande verbindingen te handhaven en normaal voortgang te doen vinden. Voorzover ik uit de rapporten van ds. Klamer kan lezen heb ik de indruk dat dit aardig lukt. Althans voor wat ons gebied betreft. Al moeten wij niet vergeten, dat ds. Klamer dit rapport vóór half oktober verzond, zodat er nog slechts van een paar weken UNTEA-bestuur sprake was. Maar een goed begin zegt hier ook veel. Blijft dus dit staan, dat wij op alle mogelijke manier moeten proberen zo spoedig mogelijk in dat gebied daar een arts te krijgen. Of dat verder lukken zal? Op het moment dat ik dit schrijf is één bepaalde mogelijkheid, die ik niet nader aanduiden kan, helaas onmogelijk geworden. Wij hadden goede verwachting dat dit de oplossing zou zijn. Wij gaan verder met deze zaak. Vrees voor de toekomst mag geen belemmering zijn! Alleen geloof in Hem, Die ons oproepen heeft tot dit werk zal ons leiden bij de bespreking van deze zaak. Bidt u mee, dat de Here ons een arts wil geven voor dit deel van West-Papua, opdat Zijn werk door ons door mag gaan?

Wij zijn dankbaar dat ds. Klamer onmiddellijk nadat de „overdracht” van Nieuw-Guinea een feit was geworden, zijn verlof afbrak om weer zijn post te bezetten. Denken wij ons wel eens goed in welke risico's — naar de mens gesproken — daaraan verbonden zijn? Maar de echte herder gaat naar de kudde juist als er gevaar dreigt!

Met ontroering zullen we ook gelezen hebben dat Mevr. Van Benthem dezer dagen met haar kinderen naar Nieuw-Guinea is gegaan om haar man te helpen op diens moeilijke post.

Wij hopen en bidden dat God ook de andere zendingsarbeiders het geloof en daarom ook de moed zal geven om te stáán „in de boze dag”.

We laten ook nog volgen een artikel van Ds. Vonkeman over diens werk onder de Zulu's. Hij laat ons iets beseffen van de weerstanden waarop het Evangelie stuit bij de prediking ervan in het barre heidendom.

Ds. Vonkeman zette boven zijn artikel Corinthe en Enkumane.

De vrees bekruipt me wel eens dat wij met al onze woorden over reformeren, nog nooit aan schriftuurlijk nadenken over de zending zijn toegekomen in sommige opzichten. Is sinds de Vrijmaking veel noodzakelijk werk ondernomen, als we gaan tellen wat op zendingsgebied in onze kring is verschenen, zijn we met een paar vingers klaar, en ook dat weinige heeft ons nog bitter weinig verder gebracht. Ik durf rustig te zeggen dat we vele jaren achter zijn bij het nadenken over zendingsvraagstukken zoals dat in Wereldraadkringen geschiedt, en dat wij met het terechtveroordelen van deze bewegingen menen klaar te zijn. Anders kan ik niet verklaren hoe b.v. in onze zendingsbladen opmerkingen gemaakt worden die het heidendom bestempelen als dom of belachelijk, alsof wij door onze westerse pienterheid erachter zouden gekomen zijn dat de Here God is. Over brandende vraagstukken als: is het wel goed de jonge kerken permanent financiële injecties te blijven geven, moeten ze niet van meetaan zelfonderhoudend zijn, leest men in onze reformatorisch geladen pers met geen woord.

Moet in de zendingskerken zonder meer de Nederlandse liturgie worden overgeplant, kan de liturgische aanpassing zover gaan dat van heidense melodieën gebruik gemaakt kan worden, moeten naar ouder model topzware centra gesticht worden op het zendingsveld of moet de mobiliteit in zendingsopzet beklemtoond worden, ziedaar enkele vraagstukken waarover de éne studie na de andere verschijnt, doch gezien onze reacties, schijnt het ons alles voorbij te gaan. Laatst kon men in één van onze bladen een verslag lezen van een preek door één van de inheemse helpers ergens op het zendingsveld gehouden. Naar Nederlands gereformeerd patroon compleet met thema en drie punten. Het heeft er alle schijn van dat hier door de blanken op de achtergrond, nooit is nagedacht over de vraag of deze oer-gereformeerde aanpak wel

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak.
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw“:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

enige zin heeft onder zwarten die niet Nederlands-gereformeerd zijn opgevoed. Ja, iemand schijnt onlangs op een vergadering betoogd te hebben dat het zendingswerk om Schilderianen vraagt. Om het even of nu om Schilderianen gevraagd wordt dan wel om Telderianen of Holwerdianen of hoe deze papiermensen verder heten mogen, een opmerking als deze verraadt onbekendheid met de stand van zaken op het zendingsveld. Hoe groot de waarde van de magistrale werken van de grote Schilder moge zijn voor Nederland, op het zendingsveld begint men weinig met Schilder. Gesteld dat ik voor onze helpers-in-opleiding gedeelten van „Christus in Zijn lijden” zou vertalen in Zoeloe, gesteld al dat zij er iets van zouden begrijpen, zij zouden er nooit mee kunnen werken.

Eén van onze ernstigste uitgedingen op zendingsgebied lijkt mij deze te zijn dat wij onbedoeld en onbewust onze zending behandelen — ruw en overdreven gezegd — als een methodistische uitlaapklep. Van de zending verwachten wij opzienbarende bekeringen, reusachtige Geesteswerkingen en dramatische ommekeer, liefst romantisch verpakt, kortom datgene, wat bij ons en in onze omgeving niet voorkomt, beschouwen we het al gauw als Pinksterbeweging-achtig, als iets-wat niet bij ons past. Maar van zendingsverslagen verwachten we dikwijls juist de vermelding van deze verschijnselen die we op het thuisfront vreemd vinden. Wat onder ons uitzondering is, verwachten we als regel op het zendingsveld.

Indien we horen van heidenen die tot het geloof in Christus kwamen, maar nog stikken in heidens denken, en ontrouw zijn, en in onkuisheid leven, en onder elkaar rechtszaken hebben en wat niet al, dan vinden we de geestelijke vruchten maar zo-zo en het zendingswerk maar ternauwernood-half geslaagd. Dat wij zelf na 20 eeuwen nog nooit van Plato vrij zijn en heidens denken nog, ontgaat ons dan.

Maar dat worstelen met heidendom in de gemeente, en onkuisheid, en ontrouw, en onderlinge twisten, dat was de praktijk in Corinthe en is de praktijk op Enkumane (de Zoeloe-naam voor Groothoek). Als we uit Paulus' eerste brief aan de Corinthiërs de balans opmaken van zo'n twee jaar zendingswerk, dan horen we niets van opzienbarende bekeringen, maar wel van barre onkuisheid, van onderlinge rechtszaken die bij een heiden worden uitgevochten, irriterende hoogmoed tegenover buitenstaanders, van antithese had men kennelijk weinig notie, blijkbaar voelden ze er in de kerk van Corinthe weinig voor aan de voorgangers vergoeding te geven, op de penning, bij het Avondmaal was de één aangeschoten, de ander had een lege maag, sommigen lachten maar wat om de opstanding. Voor zulk zendingswerk zouden we geen cent meer in de collectezak doen. Met onze verwachtingen van nu zouden we Paulus liever adviseren maar ergens anders te beginnen en Corinthe te laten.

Welnu, dat beeld van Corinthe komt tamelijk overeen met dat van Groothoek oftewel Enkumane. Ook daar een verschrikkelijke onkuisheid, ook daar ontrouw, ook daar weet men weinig van antithese zodat sommigen rustig na de kerk naar een heidens feest gaan, een vrouw

die haar kind zal laten dopen op een afgesproken zondag en goed onderwezen is, laat op de bewuste zondag weten dat ze verhinderd is, maar ze loopt 4—5 km om het spektakel van eerste communie in de Rooms kerk te kunnen gadeslaan, een ander probeert het bij ziekte met gebed en toverdokter, een ander heeft al wie weet hoe vaak spijt betuigd, tot in de kerk toe, over openbare dronkenschap, maar bekeert zich niet. Een man en een vrouw hebben een geschil en vechten het uit voor de rechter. Een ander die trouw in de kerk komt, laat openlijk zijn minachting blijken voor minder getrouwen. Er zijn er die in de kerk komen, maar het offeren aan anderen overlaten, sommigen denken dat de Heilige Geest een christelijke vorm is van de heidense natuurkracht. Zo kan ik lang nog doorgaan, maar met het weergeven van opzienbarende bekeringen zou ik met een paar regels klaar zijn omdat dit uitzondering is, zoals het verbranden van toverboeken in Efeze als opzienbarende gebeurtenis een weldadige oase is bij het doorlezen van Handelingen.

Zou je voor dat zendingswerk in Corinthe en op Enkumane nog een cent geven? Wij, die toch iets anders verwachten? Mensen, hoe kun je voor dat werk nog danken? Paulus kon het en deed het (1 : 4—9). Voor zo'n stelletje kerkelijke analfabeten en vrijbuiters! „Ik dank God te allen tijde over u, vanwege de genade Gods die u in Christus Jezus geschonken is,” dat die genade daar gekomen is en dat zij daar geen genadegaven te kort komen in Corinthe, dat ze daar in Corinthe nu alles hebben in Christus, al weten ze het nog niet of niet goed te nemen, dat is voor Paulus een dankgebed waard. Over zo'n twaalfde rangskerk — die wij allang valse zouden genoemd hebben — spreekt Paulus die kostbare zegen uit in 1 : 3. En aan het eind nog weer eens. Vervloeken doet hij alleen wie de Heere niet liefhebben. (16 : 22).

Voor Paulus was het werk in Corinthe wel de moeite waard omdat God het de moeite waard vond Zijn genade in Christus aan hen te schenken. Daarom als er om bekering gevraagd wordt, laten wij beginnen ons te bekeren ten aanzien van onze zendingsverwachtingen, zodat we geen „ach” en „wee” roepen als de Corinthische verslagen binnenkomen van Enkumane, Greenhill, Ngwegwe en elders. Paulus werkte door in Corinthe omdat het God beliefdde Zijn genade daar in Christus te blijven schenken. Laten we eens wat bijbelser over zending gaan denken, ons ontdoen van de romantisch gekleurde verwachtingen naar Pinksterbeweging- of Methodistisch patroon en eens hierin doorgaande reformatie gaan bedrijven.

Tot zover Ds. Vonkeman.

Ik heb ten aanzien van de Zendingenbladen een vurige wens. Het is deze: Kunnen alle zendingenbladen niet, *terwijl iedere redactie volledig soeverein blijft voor het eigen gedeelte*, gecombineerd worden. De kosten voor zo'n gecombineerd orgaan zouden niet veel hoger worden. En alle leden der kerk zouden dan kennis kunnen nemen van alles wat er op onze zendingsvelden gebeurt.

C. V.

Naar een eigen tehuis

met overwerken!

Het is dan zover, dat de administratie van de Stichting vele overuren, geheel belangeloos, maakt. Of dit zo belangrijk is?

Ja, want het betekent, dat het goed gaat met het tehuis. De laatste veertien dagen werden er 436 giften ontvangen. Er wordt naar gestreefd ieder zo snel mogelijk te bedanken; laat dus niemand ongeduldig worden, wanneer dit langer duurt dan men zelf had verwacht. De normale dagelijkse arbeid mag door de actie niet worden verwaarloosd. Deze gaat voor.

Er zijn ook anderen die overwerken. Op 5 december werden wij 's avonds opgebeld en werd meegedeeld, dat een in verband met deze datum in Enschede gevoerde actie, in twee dagen bijna f 1.000.— had opgebracht.

Verder is er het streven van het Landelijk Verband van Gereformeerde Koren, Korpsen en Musici.

Onze Gereformeerde Scholen willen ook niet achterblijven. Jongens en meisjes, doen jullie allemaal mee?

Hoe verloopt de actie „Voor de jeugd, door de jeugd” in het Groninger-land?

Er zou nog meer te noemen zijn, doch voor ditmaal genoeg. Zeker is: met gezamenlijk „overwerken” komen we er.

waarvoor nog f 140.000.—

bijeen moet worden gebracht. „Wat een bedrag” zal men verzuchten. Laat U echter niet ontmoedigen. Er zijn nog vele kerken, welke nog niet volledig hebben afgerekend of nog helemaal niets deden. Wanneer al deze aan ons verzoek voldoen dan kunnen we er samen met de giften van particulieren gemakkelijk komen.

Een bewijs? Ons is bekend van een kerk, welke jaarlijks alleen voor de eredienst f 100,— per ziel bijeen brengt. Het is wat men noemt een kleine gemeente. Zondag 16 december j.l. werd een collecte voor het tehuis gehouden, welke ruim f 400,— opracht.

Van deze telefonische mededeling werden wij stil.

De vorige week moesten wij van een grote kerk bij herhaling het gezucht aanhoren: „Onze lasten zijn zo zwaar, U moet maar niet te veel op ons rekenen”. Waarom toch niet? Het is ons bekend dat vele gemeenteleden het als een ontspanning in de dagelijkse uitgaven zien, ook aan de actie voor het eigen tehuis te mogen meedoen. Zie niet op wat gedaan móet worden, doch op wat we mógen doen!

verwondering,

ja, een feestelijk gevoel vervult ons bij het lezen van de vele bijschriften, waarvan de giften verzeld gaan. Iemand schrijft b.v.: Noteert U? Gedurende een maand (wanneer het tehuis er staat) lever ik gratis boter, margarine, kaas en eieren!

Een brandweerman doet het op zijn manier. Hij stuurt een gift opdat er brandblusapparaten aangeschaft kunnen worden. Een onbekende stuurde een verrassing voor vier kinderen, waarvoor onze hartelijke dank.

Uit Canada werd een Eng. £-biljet ontvangen; terwijl wij de koninkrijksgedachte mochten beleven in de ontvangst van een gift van f 92,— en één van f 25,— van onze meelevende broeders en zusters op Curaçao.

We noemen verder de broeder, die ons 10 obligaties van elk f 100,— uitgegeven door de Gereformeerde Kerk van Overschie, stuurde. Met de andere waardepapieren, welke reeds eerder ontvangen werden, zullen wij ook deze als een goed rentmeester beheren.

Daar is de middenstander, die x% van zijn St. Nicolaasverkoop afstond.

En voorts! Wat zullen we nog meer zeggen? Er is stof te over, doch is het nog nodig? Wie kan nu nog een niet-mee-doend-toeschouwer blijven?

De erelijst!

De boekhouding spant zich tot het uiterste in om ons de laatste stand te kunnen vermelden. Mocht er toch nog een kerk aan ontbreken dan komt deze bij een volgende verantwoording.

Tweemaal het gevraagde bedrag werd ontvangen van de kerk te **Lisse; Roodeschool en Sliedrecht (met Molennaarsgraaf).**

Het gevraagde bedrag werd voldaan door de kerk van: Baflo; Bodegraven; Houwerzijl; Leek; Niezijl; Oenkerk c.a.; Overschie; Schildwolde; Wezep; Zuidhorn.

Het geweten dwingt mij,

schreef iemand in een brief, waarin hij berichtte een niet onbelangrijk bedrag op de bekende girorekening te zullen overmaken.

We naderen het einde van 1962. Het jaareinde kan ook voor anderen een reden zijn om goed te maken hetgeen tot heden werd verzuimd.

Girorekening 522325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Ede, stelt zich hiervoor gaarne beschikbaar.

Verantwoording tot en met 17 december 1962:

Ontvangen van kerken	f 217.346,76
Ontvangen van particulieren	„ 63.284,19

VAN HIER EN GINDS

WAT KOST DE KOUDE OORLOG?

Na grondige onderzoeken werd door de Amerikaanse regering vastgesteld dat de communistische staten van Oost-Europa jaarlijks meer dan 2000 miljoen dollar uitgeven voor de zogenaamde koude oorlog. Een leger van meer dan 500.000 agenten tracht in de staten van de vrije wereld propaganda voor het communisme te maken, geheime inlichtingen te verkrijgen en communistische omwentelingsbewegingen te organiseren.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk